

ЗВІТ ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ ПІДПРИЄМЦІВ БЕРЕЖАН

Опитування проводилося

Експертним комітетом стратегічного планування

у співпраці з проектом

«Економічний розвиток міст»

за підтримки

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Червень 2008 р.

ВИВЧЕННЯ ДУМКИ ПІДПРИЄМЦІВ

I. ВСТУП

У травні 2008 року було проведене опитування роботодавців Бережан. Це опитування є елементом процесу стратегічного планування економічного розвитку з залученням громади – проекту, який визначатиме економічне майбутнє міста. Метою опитування було отримання корисної та достовірної інформації для членів Експертного комітету стратегічного планування (ЕКСП) стосовно думки тих, хто здійснює інвестиції та створює робочі місця в Бережанах. Серед питань анкети були історія та статус підприємства, характер бізнесу, робоча сила та персонал, інформація про розміщення підприємства, послуги, що надаються органами влади, та стосунки з ними, а також загальна думка про місто як середовище для ведення бізнесу.

II. МЕТОДОЛОГІЯ

У травні 2008 року було заповнено 18 анкет. Серед компаній у переліку для опитування були найбільші роботодавці малі і середні підприємства. У цьому звіті містяться узагальнені відповіді всіх підприємств.

Для отримання якомога повніших і відвертіших відповідей, респондентів запевнили, що цей звіт не буде містити посилань на конкретні підприємства, а інформація в анкетах буде конфіденційною.

Були виявлені відмінності у відповідях між підприємствами, що належать до різних галузей економіки, а також між великими підприємствами та представниками малого й середнього бізнесу. Тому частину даних було проаналізовано з урахуванням цих відмінностей.

Звичайно опитування 20 підприємств не може абсолютно відобразити думку всієї бізнесової спільноти Бережан, але ці підприємства, – як традиційні роботодавці, так і динамічний, зростаючий сектор малих і середніх компаній, – репрезентують значну частину місцевої економіки, і дають можливість порівняти результати цього опитування з результатами аналогічних опитувань, проведених в інших містах України.

На опитаних підприємствах працює 1661 особа (у т.ч. 186 – жителі передмість).

III. ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ. РЕЗЮМЕ

1. Місцева економіка виявляє ознаки консолідації після нещодавніх процесів приватизації, які супроводжувалися становленням і зростанням динамічного сектора малих і середніх підприємств. Місцеві підприємці незадоволені загальною економічною ситуацією в країні, національним законодавством, бюрократизмом.
2. Загальна кількість працівників на всіх підприємствах-респондентах зараз складає 1661 чоловік, а наступного року планується скорочення кількості працівників на 5,7%. Це говорить про те, що респонденти, на сьогодні, негативно оцінюють перспективи розвитку свого бізнесу на наступні роки.
3. Стан ринку праці визначається такими важливими параметрами:
37,0% працюючих – жінки;
8,5 % працюючих мають вищу освіту;

жителі передмість складають 11,2% .

Ці величини є стабільними і протягом останніх двох років не змінювалися.

4. Місцева економіка слабо зорієнтована на експорт. За межі України експортується лише близько 10% продукції. Природно, що малі та середні підприємства зорієнтовані переважно на місцевий та регіональний ринки (тобто національний ринок). Рівень збуту на одного працюючого (43 тис. грн. на рік) є співмірним щодо міст із подібною структурою промисловості та близьких за кількістю мешканців.
5. У місті спостерігається нестача кваліфікованої робочої сили. Сама якість працюючих трудових ресурсів є високою. На загал, за оцінками керівників підприємств, «задовільні» (15 %) працівники складають порівняно малу величину. Відзначимо високий рівень задоволення місцевими працедавцями якості трудових ресурсів. Число «відмінних» становить (26 %), а «добрих» -59%. Середня заробітна плата в 2008 р. складає 965 грн. на місяць. У 2007 році вона була 842 грн./міс. Відносно багато підприємств (11) або вже відчувають брак працівників необхідної кваліфікації, або очікують його у недалекому майбутньому (4). Лише 3 підприємства з усіх опитаних не мають такої проблеми. Головним чином дефіцит кваліфікованих спеціалістів відчувається серед робітничих професій у технічних сферах.
6. Лише одне підприємство має відділ, що займаються науковими розробками. Інші не планують створювати таких відділів в найближчому майбутньому.
7. Будинки та технологічне обладнання міста знаходяться в порівняно доброму стані, однак суттєво бракує площ для розвитку малого бізнесу. Про бажання розширити свій бізнес повідомило 53% фірм, а 29% розглядають таку можливість. У той же час 18% підприємств не мають таких проблем. Близько 50% підприємств планують розвивати чи модернізувати свої нинішні потужності з метою розширення своєї діяльності в Бережанах, 6 фірм – розглядають таку можливість у найближчому майбутньому. Загальна сума очікуваних інвестицій є не дуже великою – близько 3,0 млн. грн. Жодне підприємство не буде найближчим часом розширятися за межі м.Бережан, але шість підприємств розглядають таку можливість. Лише одне підприємство розглядає можливість перенесення своєї діяльності до іншого міста, здебільшого в пошуках площ для розширення та більш вигідної кон'юнктури ринку.
8. Наявність ринків збуту товарів і послуг (в основному характерно для невеликих підприємств), наявність недорогої робочої сили, наявність постачальників сировини та комплектуючих є визначальними чинниками розташування більшості підприємств саме в Бережанах.
9. Загалом рівень якості послуг, що надаються органами місцевого самоврядування в м. Бережанах є дещо кращим, порівняно з середньою величиною у опитаних в Україні містах. В середньому 2,47 за 4-бальною шкалою, де 1 є найвищою, а 4 – найнижчою оцінкою. Утримання доріг (3,67), збирання та вивезення сміття (2,94), житлове будівництво (2,22), охорона правопорядку (2,28), розвиток інфраструктури (2,89) та розвиток МСП (2,44) – це саме ті сфери, де бізнес хотів би якнайшвидше бачити позитивні зміни. Відчувається що місцевий бізнес (особливо малий) очікує від міської влади постійного інформаційного обміну та реальної зацікавленості влади бізнес-кліматом міста.
10. Дві компанії поставили місцевій владі оцінку «відмінно», дев'ять вважають її рівень «добрим». Влада також отримала п'ять оцінок «задовільно». Середня оцінка – 2,18 за 4-х бальною шкалою. Ці результати демонструють «наполегливе очікування змін на краще».

11. Дещо гіршими були думки про бізнес-клімат у Бережанах (середній бал – 2,35). Жодна компанія не оцінила місто як «відмінне» місце для ведення бізнесу. Одинадцять – «добре», і шість – «задовільно». Один підприємець висловився, що «не має думки» про стан бізнес середовища в місті.
12. Компанії поділяють думку, що місцева економіка поліпшиться завдяки залученню інвестицій у місто як внутрішніх, так і зовнішніх, позитивним змінам на місцевому рівні (розвиток комунальної інфраструктури), кращій співпраці між бізнесом і владою (розвиток малих і середніх підприємств).

IV. РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ

1. СТАТУС ПІДПРИЄМСТВ

Переважну більшість обстежених підприємств було засновано після 1990 року. Найбільша частка новостворених компаній належить малим підприємствам у сфері торгівлі та послуг. В структурі акціонерів немає іноземного капіталу. Частка державної власності сягає 13 відсотків. Як правило це комунальні або державні підприємства.

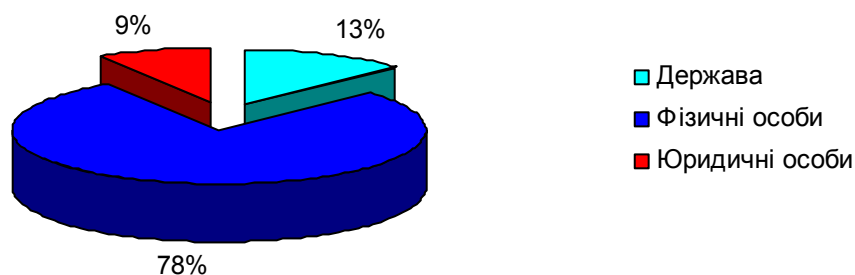

Рис. 1. Структура акціонерів (власників)

2. ЗАГАЛЬНИЙ СТАН БІЗНЕСУ

Економіка Бережан є добре диверсифікованою, але її головним сектором залишається торгівля та надання послуг. Даний сектор продовжує бути головним роботодавцем. Ці компанії здебільшого задовольняють різноманітні потреби регіональних галузей, домогосподарств і населення. Бережани на відміну від більшості моно профільних міст України не відчув значних коливань щодо змін на ринку праці протягом перехідного періоду. Найбільші працедавці працюють успішно.

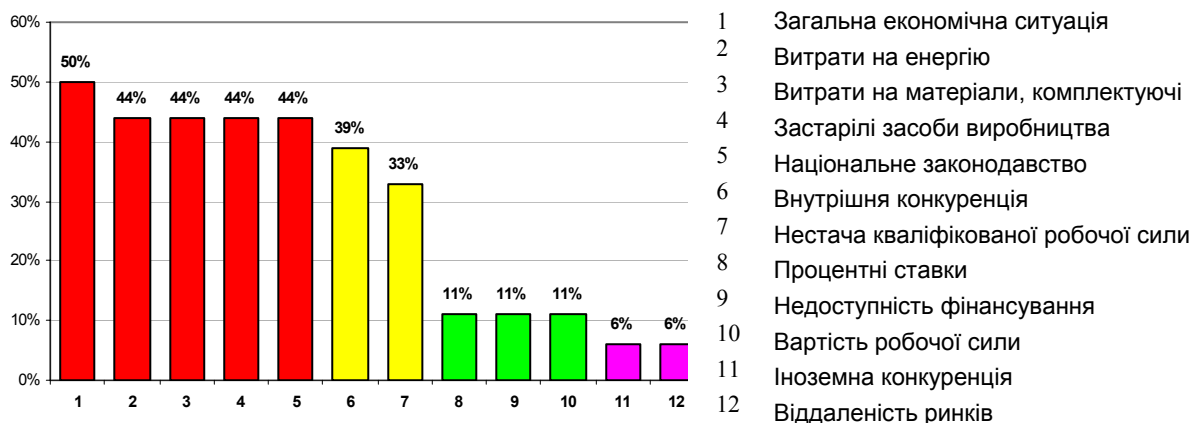

Рис. 2. Перешкоди для подальшого розвитку

Респонденти мали назвати чинники негативного впливу на поточний і майбутній розвиток своєї продукції чи послуг (див. рис. 2). До чільної групи чинників увійшли: (1) Загальна економічна ситуація – згадувалася 50% всіх респондентів; (2) витрати на енергоносії, витрати на матеріали та комплектуючі, застарілі засоби виробництва та проблеми в національному законодавстві згадувалися 44 % респондентів. Інші питання турбують не більше трьох-чотирьох підприємств кожне.

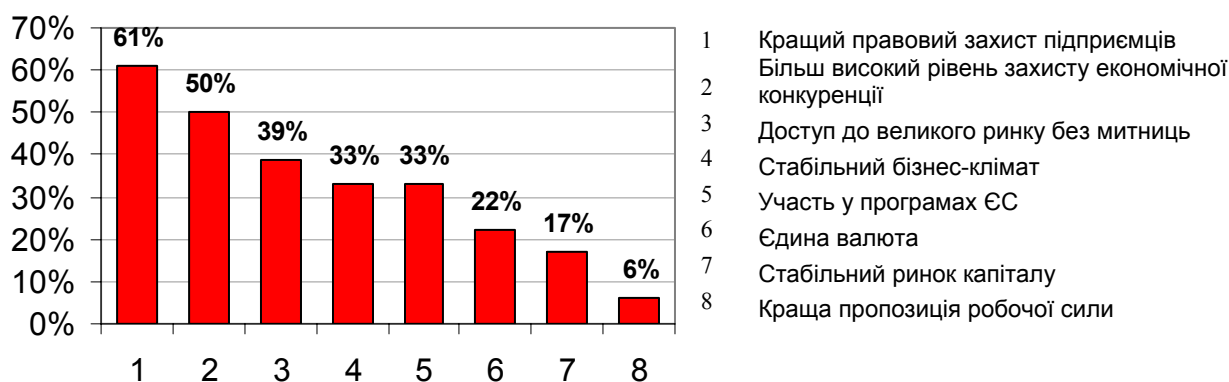

Рис. 3. Переваги вступу до ЄС

Очікування, пов’язані з більш тісним співробітництвом України з ЄС чи вступом до цієї організації, є швидше позитивними, хоча підприємства передбачають і негативні наслідки. Кращий правовий захист підприємців (61 %), більш високий рівень захисту економічної конкуренції (50%), доступ до великого ринку без митниць (39) є, на думку респондентів, головними вигодами від початку процесу інтеграції та показують нам, чого цим підприємствам найбільше бракує в сьогоdnішній Україні.

З іншого боку 61% непокоїть посилення конкуренції, 50% підприємств з острахом очікують на втрату переваги, яку вони мають через дешевизну робочої сили, послуг і товарів, 39% побоюється збільшення вартості робочої сили. Ще 33% непокоїть необхідність понести додаткові витрати на пристосування до нових умов.

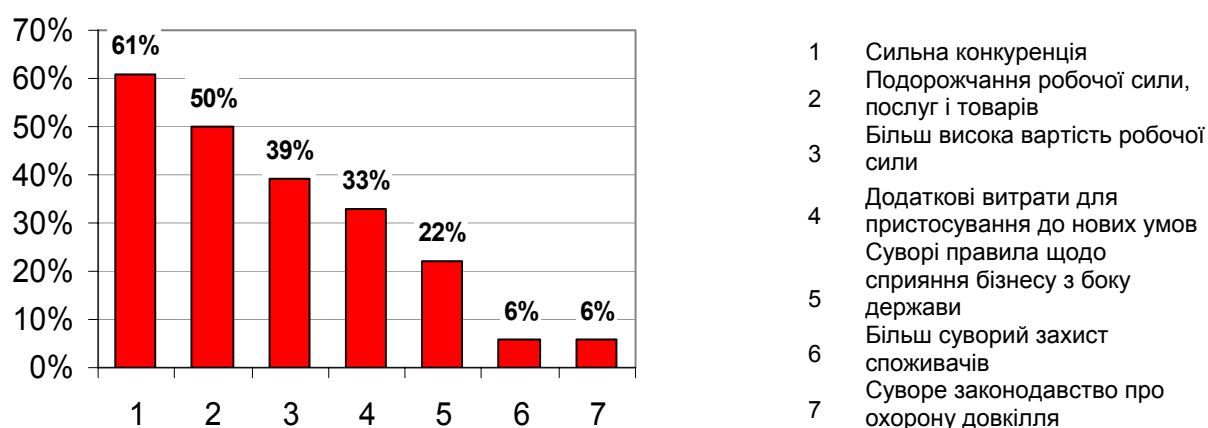

Рис. 4. Недоліки вступу до ЄС

3. Клієнти

Усі компанії з готовністю надали інформацію про географічний розподіл своїх клієнтів.

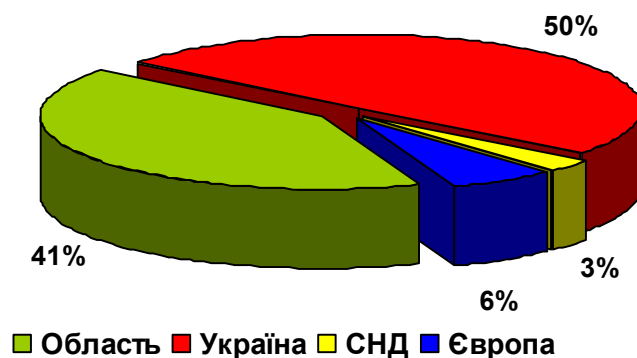

Рис. 3. Регіональний розподіл збуту продукції підприємств м. Бережан

Як видно з Рис. 3 промисловість Бережан має дуже низький рівень експортної орієнтації – 9%. Ринок України (у т.ч. місцевий і обласний) заповнюється переважно малим і середнім бізнесом і складає у загальній структурі 91 %.

Рис. 4. Ринки збуту місцевої економіки та рівень експортної орієнтації

Усі респонденти сподіваються на стаке збільшення обсягів збуту в 2009 році порівняно з попереднім роком (у середньому більш ніж на 25 %).

Середній збут усіх опитаних підприємств міста на одного працівника, знаходиться на рівні 43,5 тис. грн./рік..

Найвищу продуктивність демонструє два найбільших працедавців міста.

Для 61% однією з основних причин розміщення в Бережанах є наявність покупців їх продукції. Наявність постачальників сировини та кваліфікованої робочої сили є важливим для 44% фірм. 27% серед таких причин назвали наявність постачальників компонентів.

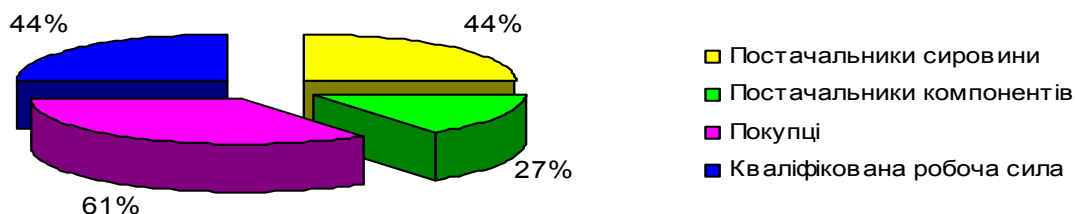

Рис. 5. Причини закріплення підприємств

4. ПИТАННЯ ПРАЦІ ТА ЗАЙНЯТОСТІ

У цілому, за словами респондентів, 26% працівників є відмінними, 48% – добрими і лише 15% – задовільними.

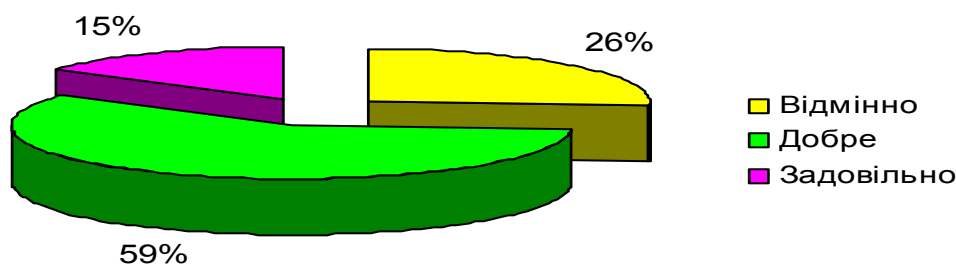

Рис. 6. Рівень задоволення працедавців Бережан якістю робочої сили

Загальна чисельність працівників з повним робочим днем на всіх підприємствах, що брали участь в обстеженні, становить 1661 осіб. П'ять років тому на цих підприємствах разом працювало 2201 працівники, а торік – 1808. Саме найбільші працедавці впродовж останніх п'яти років стали скорочувати кількість працівників. Відзначимо, що зростання за останні п'ять років чисельності працівників на підприємствах малого бізнесу також відбувалось «повільно». Практично кількість працівників на них залишається незмінною.

Нажаль респонденти не планують в наступному році збільшувати кількість робочих місць, а навпаки ймовірно їх скорочення на 5,7%.

Жінки складають лише 37,0% працівників у вибірці. У той же час до вибірки не потрапили важливі роботодавці жінок – сфери освіти й охорони здоров'я.

Частка працівників з вищою освітою становить лише 8,5%. Цікаво, що такий низький порівняно з іншими містами де проводилось опитування процент зайнятих з вищою освітою корелює з доволі незначною кількістю працівників підприємств, що зайняті науково-дослідною роботою. Таких є лише 3 особи. Підрозділи досліджень і розробок функціонують лише на одному підприємстві, інші ж підприємства не планують їх створити у найближчому майбутньому.

Роботодавці задоволені якістю свого персоналу. Оцінка якості персоналу порівняно з іншими містами України (Рис.6) знаходиться практично на такому ж рівні. Відзначимо, що найбільш критично до якості робочої сили ставляться керівники середніх підприємств сфери торгівлі.

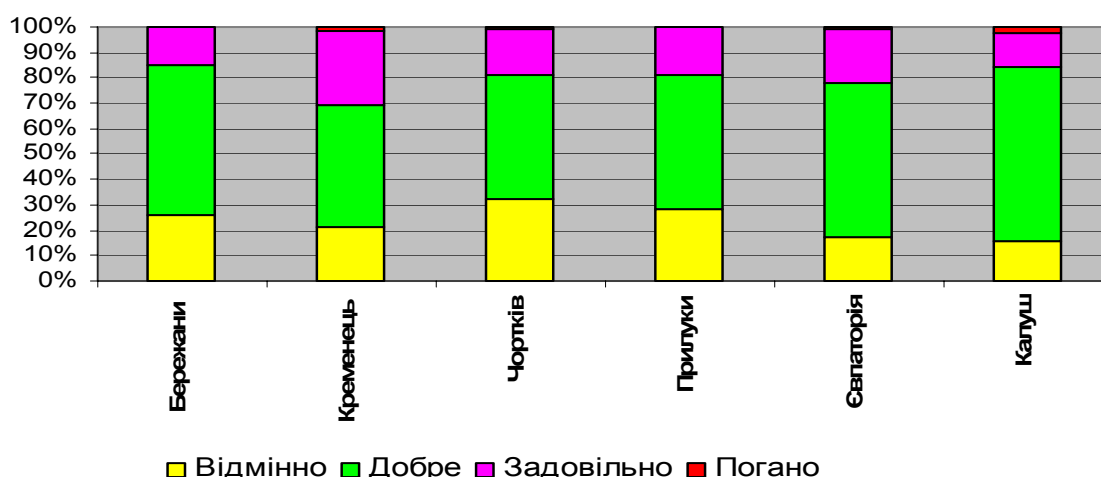

Рис. 6. Рівень задоволення працедавців деяких міст України якістю робочої сили

Місячна фактична заробітна плата на обстежених підприємствах становить у середньому 965грн. (у 2007 р. – 842 грн.). Найнижчими є середньомісячні заробітки на малих і середніх підприємствах.

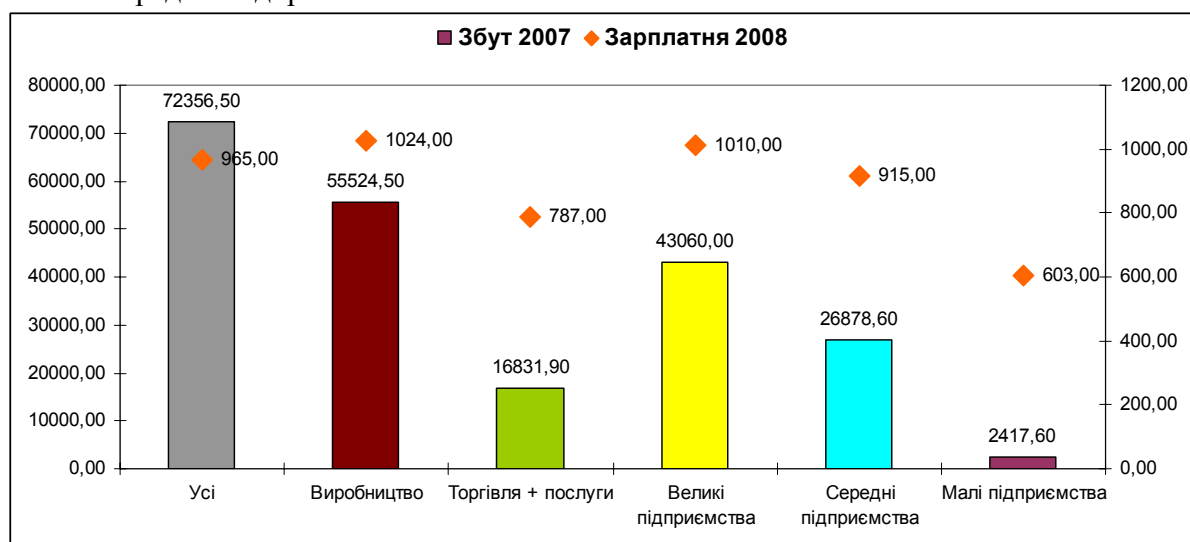

Рис. 7. Заробітна плата та збут

Нестача кваліфікованої робочої сили стає дедалі більшою проблемою. Її вже сьогодні відчувають 61% підприємств з опитаних, а 22% очікують виникнення кадрових труднощів у майбутньому. У 17% підприємств такої проблеми немає.

Відносно багато підприємств або вже відчувають брак працівників необхідної кваліфікації, або очікують його у недалекому майбутньому. Лише 3 підприємства з усіх опитаних не мають такої проблеми. Головним чином дефіцит кваліфікованих спеціалістів відчувається серед робітничих професій у технічних сферах.

Серед найбільш дефіцитних називаються такі робітничі професії: столярі, наладчики обладнання, трактористи, комбайнери, водії.

5. НЕРУХОМІСТЬ

У питанні нерухомості для ведення бізнесу ситуація в Бережанах виглядає дещо кращою ніж в інших містах України.

З усіх опитаних підприємств власниками будівель або землі є 50% підприємств, крім того 30% підприємств мають майно в оренді, а ще 20% частину майна орендують, а частину мають у власності. Тобто можна сказати, що близько 65-70% підприємств є власниками нерухомості. Можливість розширення у місті мають більше 50% фірм, близько 30% розглядають таку можливість в найближчому майбутньому. У той же час є близько 25% підприємств, які потенційно готові надати в оренду або продати частину своїх приміщень. Доволі успішні підприємства у визначальній своїй більшості не готові продавати або здавати в оренду надлишки майна. Лише одне підприємство розглядає питання щодо перенесення свого бізнесу в інше місто.

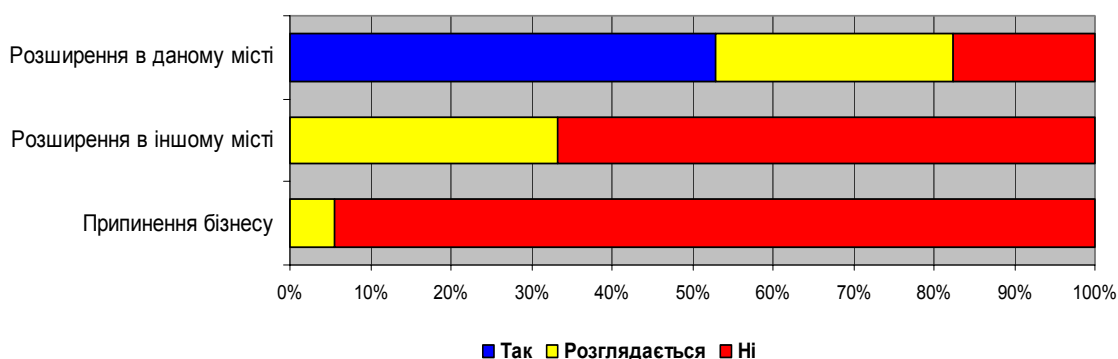

Рис. 8. Інформація про нерухомість і можливості для розширення

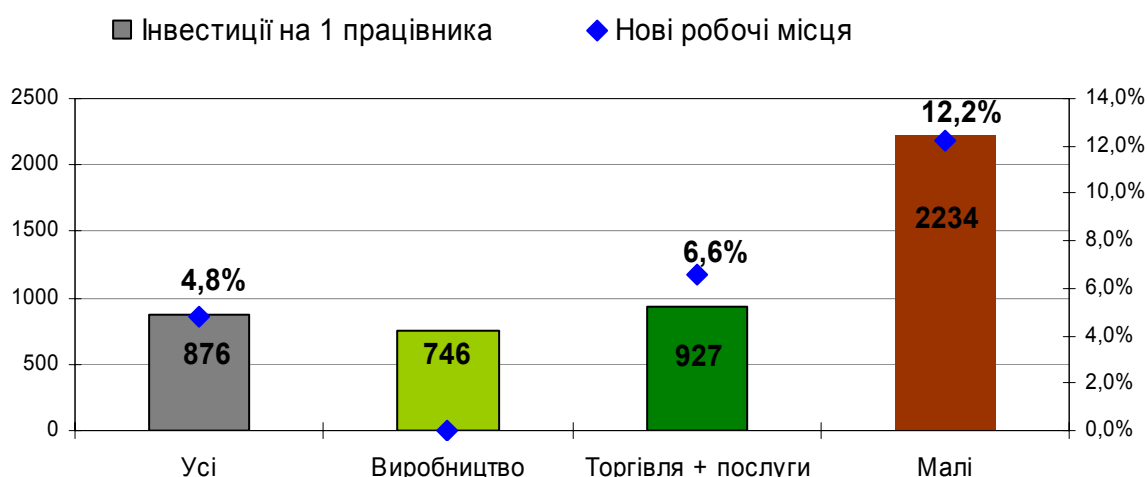

Рис. 9. Інвестиції на одного працівника і створені нові робочі місця

Нинішній стан будівель та рівень технологій не видається найкращим, тому багато компаній планує здійснення суттєвих інвестицій у вдосконалення потужностей (див. рис.

9). Близько 50% підприємств планують розвивати чи модернізувати свої нинішні потужності з метою розширення своєї діяльності в Бережанах, 6 фірм – розглядають таку можливість у найближчому майбутньому. Загальна сума очікуваних інвестицій є не дуже великою – близько 3,0млн. грн. Великою проблемою для розвитку економіки міста залишається той факт, разом із залученням інвестицій у розширення чи модернізацію підприємств - на них практично не планується створення додаткових робочих місць.

6. ПОСЛУГИ ТА ВІДНОСИНИ З ОРГАНАМИ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ

Респондентам було запропоновано оцінити десять видів муніципальних послуг за шкалою від 1 до 4 (1 = відмінно, 4 = незадовільно). У середньому ці послуги отримали оцінку 2,47 що є дещо кращим показником, ніж у середньому по Україні, відповідає загальній середній оцінці інших міст. Досить високий рівень задоволення (порівняно з іншими містами) висловлено процедурами ліцензування і надання дозволів на ведення бізнесу, ліцензуванням і наданням дозволів на будівельні роботи, громадським транспортом, наданням ділянок і приміщень для ведення бізнесу, житловим будівництвом.

У той же час місцеві підприємці дуже незадоволені збиранням і вивезенням сміття, розвитком інфраструктури. І найбільше невдоволення серед підприємців викликає стан утримання доріг. Даний показник є практично ідентичний відповідному показнику по всій Україні і тому є скоріше не виключенням, а підтвердженням того, що це питання є загальнонаціональною проблемою.

Інші причини невдоволення, загалом, швидше за все спричинені об'єктивною проблемою – порівняно з іншими містами дуже невеликою територією міста з великою щільністю забудови і густоти населення при практично повній відсутності земельних ресурсів для розвитку.

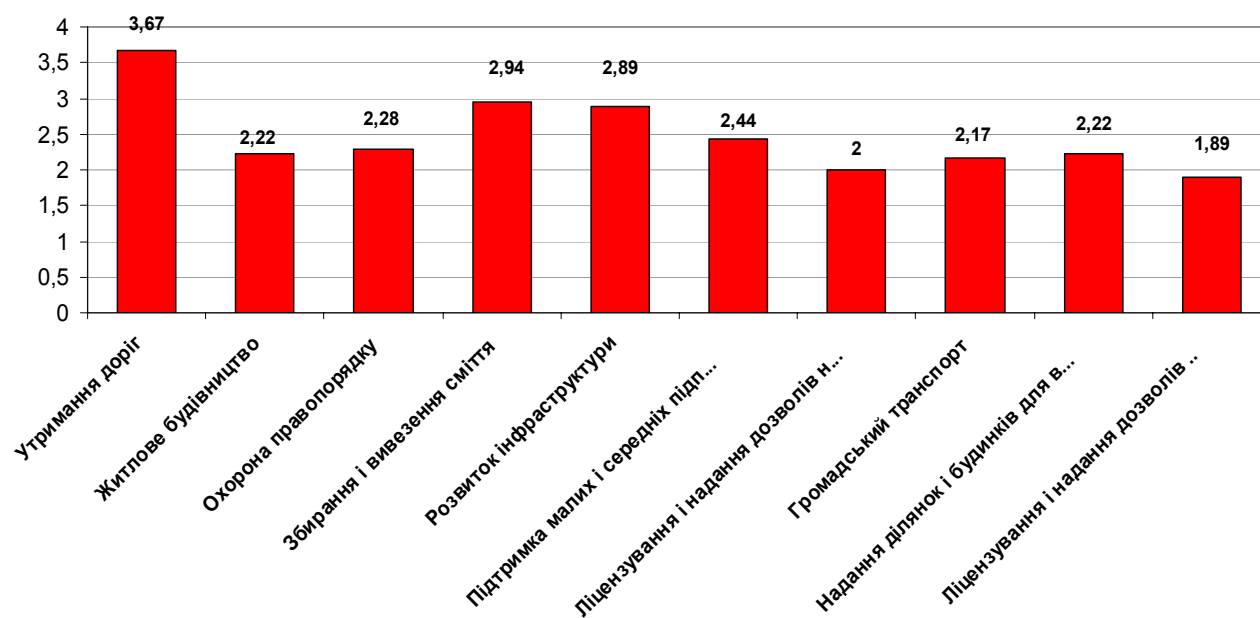

Рис. 10. Послуги органів влади

Підприємства також запитували про послуги, які мають надаватися міською владою (зокрема підрозділом з економічного розвитку) представникам бізнесу Бережан. Як демонструє рис. 11, підприємства активно підтримують всі з

запропонованих послуг. Найбільшою популярністю серед респондентів користувалися ідеї створення центрів сприяння бізнесу, запровадження податкових стимулів та активне залучення інвестицій.

Таким чином, найбільш очікуваними кроками влади назустріч бізнесу задля його підтримки стали:

- створення центрів сприяння бізнесу
- запровадження податкових стимулів
- активне залучення інвестицій
- надання переваги місцевим фірмам

Загальний результат поданий на рис. 11.

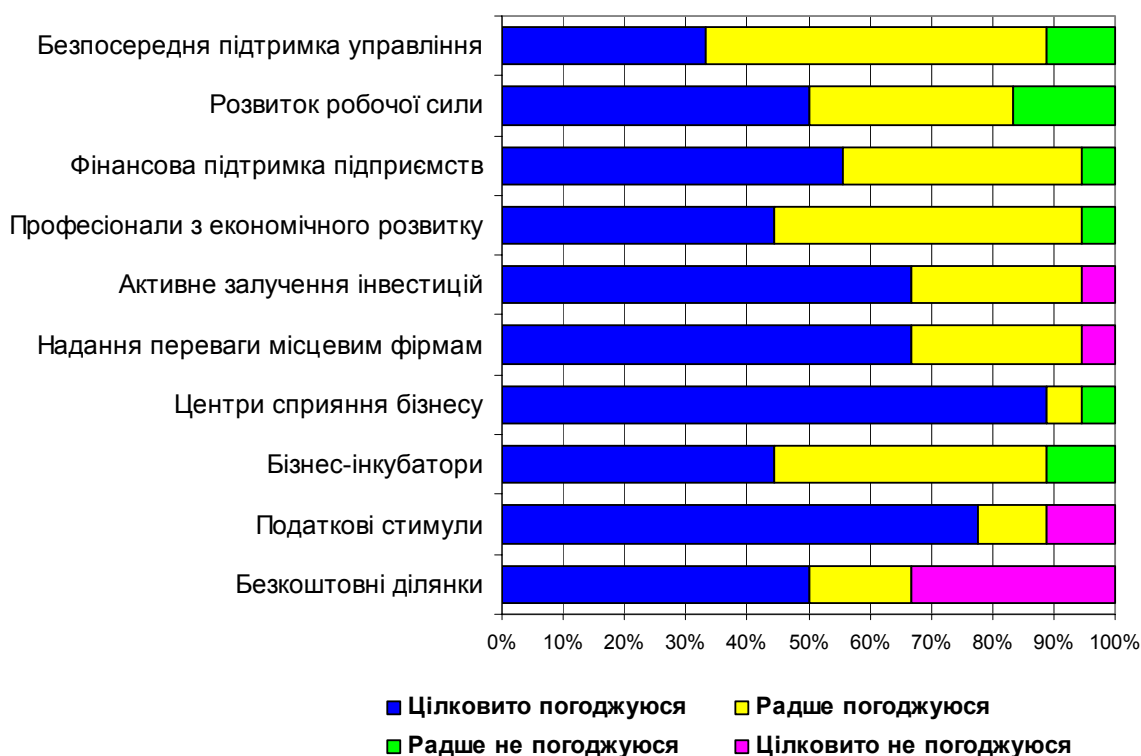

Рис. 11. Послуги підрозділу з економічного розвитку

Підприємства-респонденти також оцінили контакти з владними структурами та посадовцями. Отримані результати (рис. 12) демонструють середній рівень контактів підприємців з органами влади та управління. Найбільш позитивним є рівень контактів з міським головою, центром зайнятості, санепідемстанцією, районними органами влади та заступниками міського голови. Респонденти не мали численних контактів з бізнес-асоціаціями, підрозділом міської ради, який займається залученням інвестицій, фінансовим управлінням, управлінням з питань промисловості та відділом, що займається підтримкою бізнесу.

Численні коментарі менеджерів можна об'єднати в одне речення: надто високий рівень бюрократизму та самих бюрократичних установ, забагато зайвої звітності, тривалі процедури, через які марнується час, нерозуміння чиновниками проблем бізнесу, брак компетентності службовців, невідповідне ставлення з боку цих установ до підприємства як до клієнта (та платника податків), недосконале законодавство.

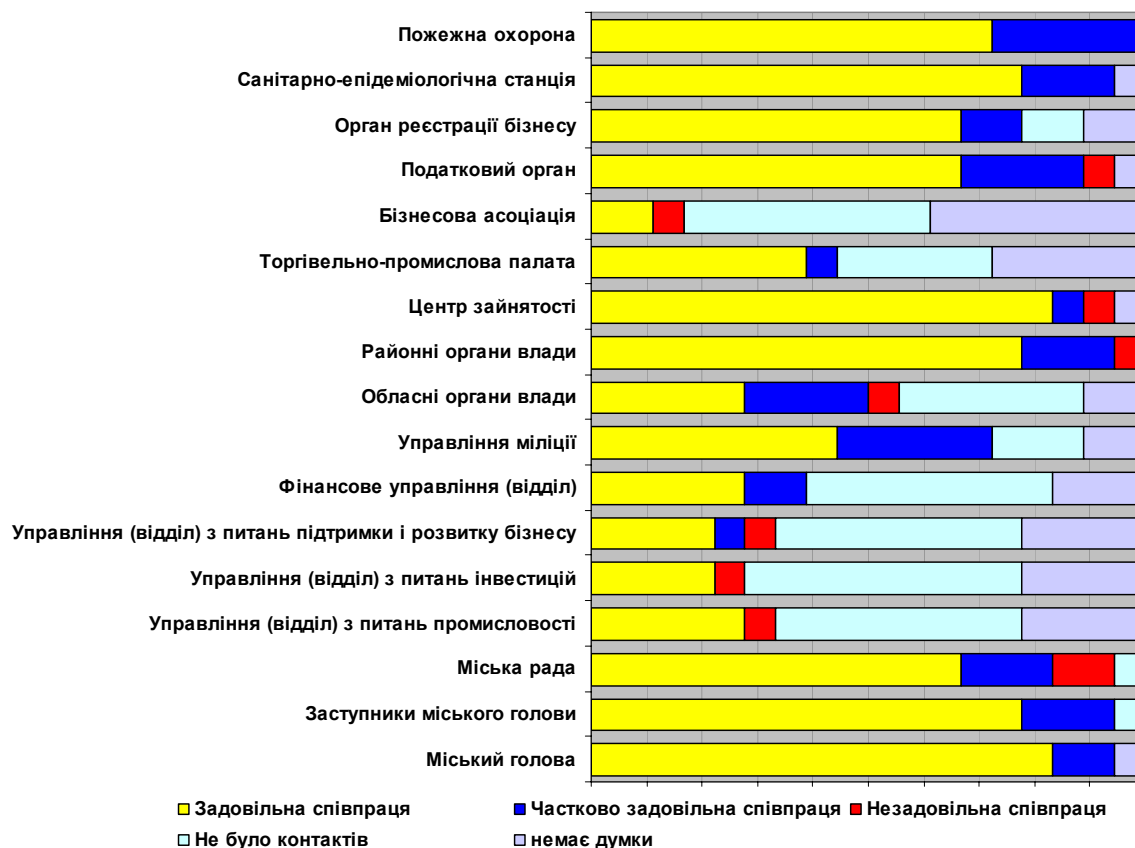

Рис. 12. Контакти з органами влади та управління

7. КРИТИЧНІ ПИТАННЯ

Респонденти дали такі відповіді на запитання щодо трьох найбільш важливих напрямків, які мають бути відображені в стратегічному плані економічного розвитку (див. рис. 13):

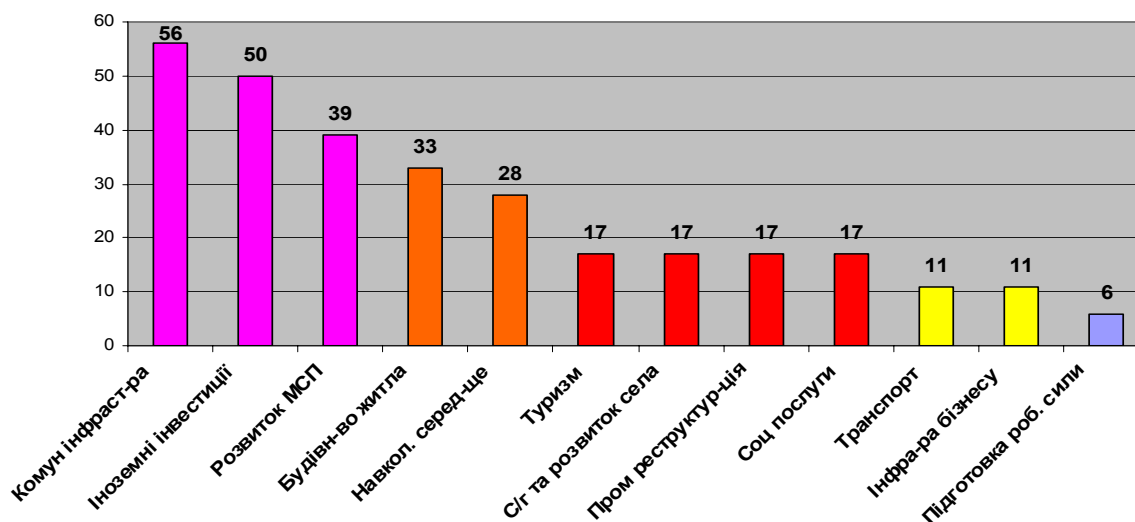

Рис. 13. Критичні питання

Отже, респонденти, вибравши з тринадцяти запропонованих проблем лише три найбільш важливі розподіли свій вибір наступним чином:

- Комунальна інфраструктура – 56 % голосів;
- Залучення прямих іноземних інвестицій – 50 %;
- Розвиток малих і середніх підприємств – 39 %;
- Будівництво житла – 33%;
- Навколишнє середовище – 28%;
- Розвиток туризму, розвиток села і сільського господарства, соціальні послуги та промислова реструктуризація – по 17 % кожне;
- Інфраструктура для бізнесу, транспорт – по 11%;
- Підготовка робочої сили – 6%

8. ЗАГАЛЬНІ ВРАЖЕННЯ

Респондентам запропонували висловити свої загальні враження про органи влади в Бережанах. Відповіді на це запитання також віддзеркалюють загальне відчуття, що міська влада працює непогано. Жоден з респондентів не дав незадовільної оцінки як стосовно органів влади, так і бізнес-клімату. Місто Бережани, як місце для ведення бізнесу отримало менш оптимістичні оцінки. Лише одне підприємство визначило його на «відмінно», а 60% відсотків дали оцінку „добре”. 35% підприємств оцінили його „задовільно”

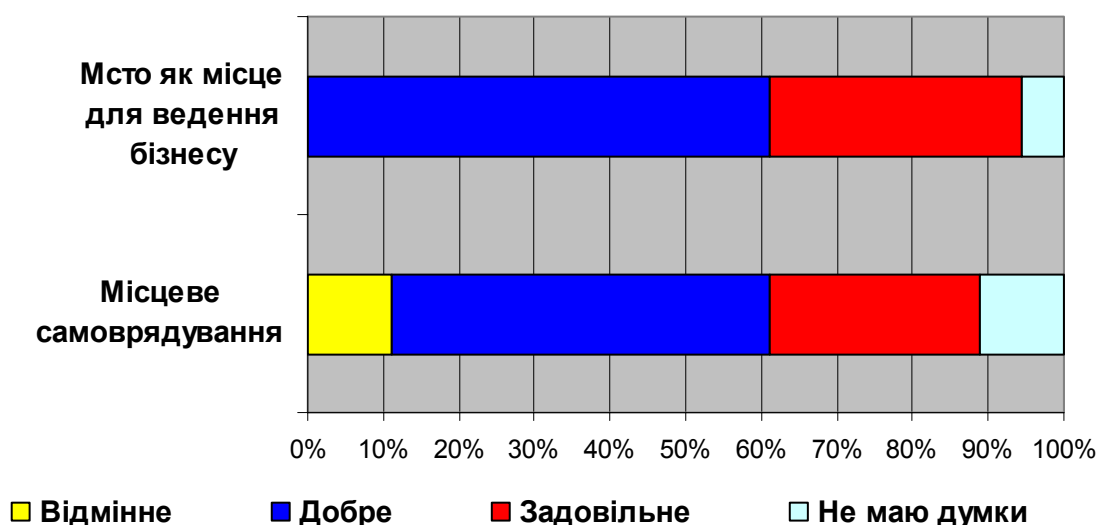

Рис. 14. Загальні враження про місцеву владу та бізнес-клімат міста

Серед найважливіших сильних сторін місцевого бізнес-клімату неодноразово називали вигідність географічного положення, потенціал для промислового зростання та

великі сподівання на «новообраного, фахового мера», який разом з оновленою командою може багато що змінити на краще.

Негативні чинники, визначені респондентами, головним чином стосуються:

- відсутності постійного діалогу «влада-бізнес»;
- проблеми «старих звичок» та ментальності;
- недостатності уваги до розвитку міста;
- великим рівнем бюрократії бюрократії;
- відсутністю території для розвитку
- проблеми із законодавчим полем;
- розміри міста – замалі;
- низька місцева конкурентоспроможність;
- низька активність громади;
- занепаду ряду підприємств;
- низька платоспроможність реального сектору економіки, місцевого бюджету та мешканців.

V. УЗАГАЛЬНЕНИЙ ВИСНОВОК

Цей звіт про результати опитування підприємців відображає узагальнені думки бізнесової спільноти Бережан. Їхнє спільне ставлення до міської влади значною мірою визначатиме, яким буде економічне майбутнє міста – зростання, застій чи занепад. Звіт допоможе Експертному комітету стратегічного планування в його роботі і буде корисним для міської влади в роботі над підтримкою та поліпшенням бізнесового клімату в місті.

Проект «Економічний розвиток міст» висловлює вдячність усім представникам підприємств, котрі поділилися своїми думками та надали корисну інформацію Комітету стратегічного планування, а також усім працівникам виконавчих органів міської ради та волонтерам, які присвятили свій час проведеному опитуванню.